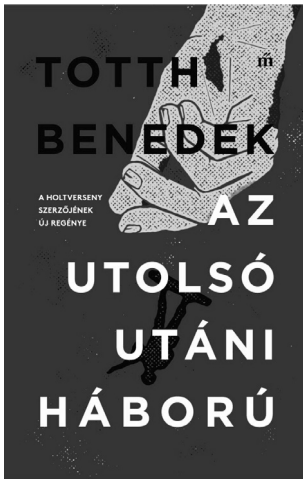

POZSÁR ANETT

Egy lírai apokalipszis

TOTTH BENEDEK: AZ UTOLSÓ UTÁNI HÁBORÚ

Magvető Könyvkiadó
Budapest, 2017
260 oldal, 3499 Ft

”

Totth Benedek új regényét olvasva egy kiválóan megírt posztapokaliptikus vízióba cseppen a mindenkori befogadó. Nagyon más ez a kötet, mint a 2014-ben megjelent *Holtverseny*, s ez a differencia tetten érhető mind a szöveg tematikájában, mind pedig nyelvi megoldásaiban. Az a sokak által emlegetett érdem, miszerint Totth első kötete az elitrodalom és a popkultúra amúgy is illékony határvonalát próbálja megszüntetni, az kétségkívül igaz most megjelent kötetére is.

„Abban az évben, amikor leköltöztünk a föld alá, annyi szarság történt velem, hogy sokáig egyáltalán nem érdekelt, mit tartogat a jövő.” A narráció első szám első személyű belső fokalizáció: egy kamasz fiú aspektusából követhetjük végig az eseményeket, aki már egy olyan világban nőtt fel, ahol a megjelenített borzalmak szerves részei a mindennapoknak. Ugyan a nyelvezet stilisztikai szempontból helyenként mint-ha hasonlítana a *Holtverseny* szabadszájú kamaszaira, ez a hang azonban jóval kiforrottabb, és már nem detektálható benne az a felfokozott provokatív jelleg, célja teljes mértékben a minél érzékletesebb reprezentáció. A háborúról viszont jóformán nem tudunk meg semmit – hiszen a fiú sem tudja -, csupán azt, hogy az oroszok és amerikaiak is részt vesznek benne és még jelenleg is tart. A regény tétje egyrészt a disztópikus környezetre adott reflexió, másrészt pedig az adaptálódás folyamata azokhoz a megváltozott életkörülményekhez, amelyekben „nincs már semmi emberi.”

Totth szövege kisebb fejezetekre tördelt, melyek címeiket is kaptak, de ezek a fragmentumok végeredményben mégis egy egybefüggő, hömpölygő gondolatfolyamat artikulálnak, melyet egyáltalán nem szakítanak meg párbeszéddek. Hasonló ez az elbeszéléstechnika Dragomán György *A fehér király* kötetéhez, amelyet egyértelműen fokoz az erősen korreláló tematika. A belső visszaemlékezések, illetve az az egynéhány dialógus, melyek helyet kaptak a regényben mind vagy függő beszédként vagy kurzíválva jelennek meg. Nem tudjuk meg a narrátor fiú nevét, de úgy tűnik, ebben a világban a név mint

olyan már nem is igazán lényeges. A sok becenév között azonban feltűnik egy kultikus tartalmat markánsan magában hordozó név: Jimmy Hendricks, egy afro-amerikai deszantos katona, akinek merő kíváncsiságból a főszereplő megmenti az életét, s e véletlen folytán megmenekül az óvóhelyet ért bombázástól, ellentétben minden szerettével.

Mivel úgy tűnik, hogy csak ők ketten éltek túl a folyamatos támadásokat, legalábbis ott, az adott területen, túllendülnek a nyelvi és kulturális különbségeken. Az elbeszélő célja, ami tulajdonképpen képes életben tartani őt, hogy megtalálja az öccsét, Teót. Jimmy pedig, bár tudja, hogy a vállalkozás lehetetlen, útnak indul vele. Totth Benedek némileg szokatlan megoldást használ a nyelvi diverzitás szemléltetésére: egyes helyeken a fiú fordításait közli magyarul, de az esetek többségében egyszerűen beemeli a katona által elmondottakat a sűrű szövegbe: „It’s a catsized rat, very delicious.” A később megjelenő orosz katonák szavait pedig már fonetikus átírásban olvashatjuk: a fiú azokat már nem érti, csupán idegen hangsorok a számára.

Nem hagyható figyelmen kívül az a pszichoanalitikus vonulat sem, amely időről időre betüremkedik a regényvilágba. Habár akkor és ott a kisfiú ellenáll a legkülönfélébb ingereknek, ezek rendre lecsapódnak (rém)álmok formájában. A narrátor sokszor nem tud, vagy egész egyszerűen nem akar határvonalat húzni a reáliák és a fiktív emlékek, személyek közé, egyszerűen mindent tényként rögzít. Ez és az egyirányú kommunikáció a szövegnek némi napló- vagy útirajzszerű jelleget is kölcsönöz. A regény előrehaladtával pedig álmai már egyfajta eszképpista burokba vonják őt, s az utolsó oldalakon szinte lehetetlen eldönteni, mi a valóság és mi álom. Az bizonyos, hogy a valaha létező társadalmi normák átalakulóban vannak, így Totth regénye olyan dolgokat dokumentál, amelyek valójában sértik a nyugati civilizáció értékszemléletében fennálló kategóriákat. Ennek egyik legmarkánsabb példája a kamasz kvázi-beavatása a testiség világába. A szeretett lány azonban már halott, de ez a jelenlegi környezetben nem tűnik áthidalhatatlan akadálnak az elbeszélő számára.

Totth Benedek regénye egy olyan alternatív világot tár elénk, ahol nincs remény a háborút megelőző társadalmi és intézményi viszonyok ismételt felállítására. Ez részben az életben maradtak szegregáltságának tudható be, ezzel szoros összefüggésben pedig a tömegkommunikációs médiumok is megsemmisültek a (valószínűleg) globális méretű destrukció során. Csupán néhány fénykép maradt, amelyek bizonyítanak bármilyen valaha létezőt.

A fent leírt fogás, a világégés ténye, Totth Benedek fordítói munkássága és a dominánsan megjelenő gyermekalak egyszerre erős asszociációra készítet Cormac McCarthy *Az út* című regényére – amely kötet azóta is az egyik legtöbbet hivatkozott és legjelentősebb darabja az apokalipszist reprezentáló spekulatív fikció irodalmának. Tagadhatatlan a hasonlóság, már csak az egyező tematika miatt is. Ebből adódóan pedig a posztapokaliptikus zsáner ugyanazon attribútumai is tetten érhetőek, amelyekkel (mondhatni) kötelező operálni egy ilyen regényben. Ilyenek például a véges készletek és az ebből adódó folyamatos nélkülözés, a folyamatos vándorlás valamiféle vélt vagy valós pozitív változás reményében, az alapvető emberi magatartásformák és a valaha meglévő intézmények fokozatos felbomlása, amelynek eredménye bizonyos esetekben a rezzenéstelen arccal elkövetett gyilkosság és a kannibalizmus.

A nihil azonban itt teljesen másként érhető tetten. Míg McCarthy megoldása a szintaxist bontja meg, s a középpontozást elhagyva a nyers szavak között botladozunk, addig *Az utolsó*

utáni háború a műnem kereit némileg túlfeszítő líraiságot választja eszközeként a leírhatatlan leírására. És bátorodom azt mondani, hogy mindkettő rendkívül működőképes.

„Mogorva voltam, mint a semmi ágán gubbasztó dögkeselyű” – az egész regény erősen terhelt az ehhez hasonló költői képekkel, amelyek rendkívül különös ambivalens atmoszférát teremtenek. A fiú szemében a magasból aláhulló bombák apró muslicákká, a sorozatlövést kapott orosz katonák vonaglása és szanaszét repkedő húscsapatok egy őrült kortársbalett előadássá válnak. Az elbeszélő ilyen módon lép párbeszédbe a háborúval, mintha ez lenne az egyetlen legitim mód. Felismerve valamiféle fenségességet, a korábbi bináris opozíciókban gondolkodó világszemlélet lassan feloldódik a végtelen embertelenségben. Az viszont bizonyos, hogy a világvége megjelenítése bármilyen narratíva által ritkán volt eddig ilyen lírai. Mintha maga a szerző apológiáját olvashatnánk a regény záró soraiban: „Nincsenek szavaim. Csak a képek maradtak. Nincsenek szavak. Mindent elmondtam.”

SZOBABELSŐ